

Тематична рубрика: Теорія і методика професійної освіти
УДК 378.373

**СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА В ПРОЦЕСІ
ІНСТРУМЕНТАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ (АКОРДЕОН/БАЯН)**

**SPECIFICS OF DEVELOPING PROFESSIONAL SKILLS OF FUTURE
MUSIC TEACHERS IN THE PROCESS OF INSTRUMENTAL TRAINING
(ACCORDION/BAYAN)**

Суворов В. О.,

orcid.org/0000-0002-8288-5978

викладач кафедри музичного мистецтва, викладач баяну/акордеону
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Скакальська З. Є.,

orcid.org/0000-0001-9989-7345

викладач баяну/акордеону циклової комісії народних інструментів
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

Назар Я. В.,

orcid.org/0000-0002-6874-8627

викладач акордеону циклової комісії народних інструментів
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради

У статті висвітлена специфіка формування професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки, а саме гри на акордеоні/баяні, у Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Автори зазначають, що у Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради здобувачі освіти отримують професійну підготовку, особливістю якої є гармонійне поєднання музичної та педагогічної складових.

У публікації підкреслено, що майстерність музично-виконавської інтерпретації зумовлюється технічною підготовленістю, художньо-творчим потенціалом здобувача освіти, а також наявністю практичного досвіду у сфері музично-виконавської діяльності. Високі результати музично-виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва передусім визначається рівнем його комплексної інструментальної підготовки у закладі освіти, що охоплює загальний музичний розвиток, сформовані виконавські навички та методично-професійні вміння.

Авторами проаналізовані робочі програми з освітнього компоненту «Інструментальна підготовка», висвітлені основні напрямки роботи зі студентами які прийшли на навчання у Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради з музичною підготовкою та без неї.

Аналіз навчального репертуару свідчить про те, що музичний матеріал структурований за рівнем складності, за жанровими та стилістичними особливостями музичних творів.

Обґрунтовано, що важливу роль у формуванні професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі інструментальної підготовки (акордеон/баян) відіграє розробка та впровадження технологій, що враховують індивідуальний виконавський стиль здобувача освіти, його рівень музичної підготовки та здатність до впливу на слухацьку аудиторію школярів в закладі загальної середньої освіти.

Ключові слова: гра на акордеоні/баяні, інструментальна підготовка, Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, майбутній учитель музичного мистецтва, професійна майстерність.

The article explores the specifics of developing professional skills in future music teachers during instrumental training, particularly in accordion/bayan performance, at the Municipal Higher Education Institution «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council.

The authors note that students at this institution receive professional training that combines musical and pedagogical components in a balanced way.

The publication emphasizes that the ability to interpret music in performance depends on several factors: technical proficiency, artistic and creative potential, and practical experience in performing music. High performance outcomes among future music teachers are primarily determined by the level of their comprehensive instrumental training. This includes overall musical development, performance skills, and methodological competencies.

The authors analyze the syllabi for the course «Instrumental Training» and highlight key areas of work with students who enter the college either with or without prior musical background.

An analysis of the instructional repertoire shows that the material is organized according to difficulty level, as well as by genre and stylistic characteristics.

The article argues that an important aspect of professional development in instrumental training is the implementation of teaching methods that consider each student's individual performance style, level of musical preparation, and ability to engage and influence an audience.

The article argues that an important aspect of professional development in instrumental training is the implementation of teaching methods that consider each student's individual performance style, level of musical preparation, and ability to engage and influence an audience.

The primary goal of musical, and particularly instrumental, education for future music teachers is to shape their inner spiritual world and to develop emotional sensitivity to music. Music immerses individuals in a world of beauty and goodness, revealing a life-affirming source of the highest human feelings and emotions.

Key words: accordion/bayan performance, instrumental training, Municipal Higher Education Institution «Lutsk Pedagogical College» of the Volyn Regional Council, future music teachers, professional mastery.

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах розвиток української професійної освіти, її зміст та організаційні форми неможливо розглядати окремо від глобальних освітніх тенденцій, що визначаються загальноєвропейськими цінностями, стандартами, культурною глобалізацією та інтеграційними процесами у світову систему професійної підготовки.

Основною метою музичного, зокрема інструментального виховання майбутніх учителів музичного мистецтва є формування їхнього духовного світу, розвиток емоційної сприйнятливості до музики, яка занурює у світ краси й добра, розкриваючи в собі життєдайне джерело найвищих людських почуттів та емоцій [2, с.43].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методологічною основою нашого наукового дослідження стали праці провідних науковців у сфері мистецької освіти, зокрема А. Болгарського, А. Козир, О. Мельниченка, В. Орлова, Г. Падалки, О. Ростовського, О. Щолокової, Л. Хлебникової та інших. Вимоги до інструментальної підготовки сучасного вчителя музичного мистецтва відображено у наукових і навчально-методичних розробках Л. Василенко, Г. Бродського, М. Малахової, Т. Пляченко та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри те, що формуванню професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва присвячено чимало наукових досліджень, питання комплексного підходу до підготовки фахівців у процесі інструментального навчання, зокрема гри на акордеоні або баяні, все ще потребує подальшого уточнення й опрацювання.

Мета статті – розкриття особливостей формування професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва в процесі гри на

акордеоні/баяні у Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Виклад основного матеріалу. Професія вчителя музичного мистецтва є багатогранною, оскільки поєднує широкий спектр знань і вмінь. Під час навчання у Комунальному закладі вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради студенти здобувають професійну підготовку, особливістю якої є гармонійне поєднання музичної та педагогічної складових. У межах освітнього процесу вони, також, опановують виконавську майстерність гри на акордеоні та баяні.

Якість та педагогічна результативність музично-виконавської діяльності вчителя музичного мистецтва передусім визначається рівнем його комплексної інструментальної підготовки у закладі освіти, що охоплює загальний музичний розвиток, сформовані виконавські навички та методично-професійні вміння.

О. Калюжна та Л. Гайдай виокремлюють кілька форм інструментальної підготовки виконавця:

«- виконавець точно дотримується нотного тексту, враховуючи жанрово-стильові особливості та авторські вказівки;

- виконавець демонструє певну інтерпретаційну самостійність, яка проявляється, наприклад, у незначних змінах темпу або розвитку музичного матеріалу в часі;

- виконавець виявляє творчу свободу у художній інтерпретації, відображаючи особистісне бачення змісту твору та використовуючи індивідуальні засоби музичної виразності;

- у процесі виконання відбувається суттєве переосмислення твору: змінюється темп, ритм, характер звучання, динаміка та художньо-образний зміст;

- твір виконується з редакторськими змінами: можуть вилучатися або переміщуватися окремі частини й фрагменти, змінюється фактура;

- композиція виконується на іншому інструменті, що передбачає нові художньо-технічні умови виконання;

- музичний твір презентується в новому жанровому або художньо-виражальному контексті...» [1, с.13].

Майстерність музично-виконавської інтерпретації, тобто здатність глибоко й виразно передати авторський задум, зумовлюється технічною підготовленістю, художньо-творчим потенціалом виконавця, а також наявністю практичного досвіду у сфері музично-виконавської діяльності.

Культура звуковидобування є невід'ємною складовою музичного виконавства. Інструментальний звук виступає основою виразного виконання та головним засобом художнього впливу на слухача. У цьому аспекті важливе значення мають усі характеристики звуку: його яскравість, насиченість, темброве забарвлення, масштабність, а також здатність музиканта знаходити тонкі звукові відтінки, що відповідають стилю епохи, авторському задуму та характеру художнього образу твору. Не менш важливою є гнучкість у використанні звукових нюансів, фразування й акцентування, що дає змогу втілювати особисте сприйняття музики й реалізовувати власну інтерпретаційну концепцію [3, с.240].

Вольовий складник особистості виконавця має особливе значення, оскільки він дає змогу контролювати себе як у повсякденній праці, так і під час підготовки до екзаменів, заліків чи академічних концертів.

Музично-виконавська творчість передбачає свободу вибору виконавцем засобів для найповнішого вираження авторського задуму. У цьому контексті особливо важливими стають естетичний смак виконавця, його музичний досвід, здатність до асоціативного мислення та емоційна культура. Практика показує, що студент сам має і повинен хоча б у загальних рисах створити виконавський ескіз музичного твору, який вивчається. Лише після оволодіння нотним текстом і визначення емоційної канви можна надати студенту можливість прослухати твір у записі.

Робота над музичним твором вимагає послідовності, сприяє розвитку самостійності здобувача освіти, виховує прагнення до творчості та власного пошуку, відкриває нові грані його індивідуальності. Найважливіше – це формування відчуття співтворчості, «озвучування» задуму композитора, а також відповідальності за точне відтворення ідейно-художнього змісту, цілісної драматургії та форми твору. Активне й позитивне ставлення студента до музичної діяльності й самої музики розвиває його самостійне, творче мислення, спостережливість, здатність до перевтілення та швидкої адаптації до сценічних умов. У процесі навчання студент опановує форми вираження власних емоцій, набуває виконавських навичок, артистичної свободи і впевненості у собі.

Деякі студенти під час виступу втрачають контроль над собою та своєю поведінкою. Психологічне навантаження іноді викликає стрес, що провокує фізіологічні реакції, такі як підвищення температури, кров'яного тиску, порушення серцевого ритму тощо. Зазвичай психологічна підтримка викладача та вольові зусилля самого студента допомагають зменшити ці негативні прояви.

Освітній компонент «Інструментальна підготовка» в КЗВО «Луцький педагогічний коледж» ВОР має на меті підготовку здобувачів освіти до професійної музично-педагогічної діяльності, зосереджуючись на розвитку виконавських умінь, зокрема гри на акордеоні або баяні.

Завданням освітнього компоненту є підготовка висококваліфікованих фахівців у галузі інструментальної підготовки, що поєднує професійне навчання з виховними цілями, спрямованими на формування особистості, орієнтованої на професійно-творчий розвиток, художнє мислення, здатність до самостійної організації та самовдосконалення.

Програма включає такі основні напрямки:

- формування у здобувачів освіти технічних навичок і розуміння механізмів інструментальної майстерності, розвиток слухових здібностей у контексті художньо-естетичного виховання;

- автоматизацію технічних навичок у межах усвідомленого володіння інструментом, удосконалення виконавської практики та поступовий перехід від свідомого до підсвідомого рівня виконання музичних творів;

- розвиток вміння аналізувати музичні твори, формулювати методичні висновки та надавати рекомендації щодо покращення виконання і усунення виявлених недоліків.

Аналіз навчального репертуару свідчить про те, що автори робочих програм освітнього компоненту «Інструментальна підготовка» чітко структурують навчальний матеріал за кількома ключовими критеріями:

- за рівнем складності, розподіляючи твори по семестрах відповідно до принципу поступового ускладнення;

- з урахуванням рівня підготовки здобувачів освіти – для студентів з музичною підготовкою та без неї;

- за жанровими та стилістичними особливостями творів;

- залежно від професійного призначення – з метою розвитку виконавських навичок;

- для ескізного опрацювання – з метою формування необхідного педагогічного репертуару.

Програма освітнього компоненту «Інструментальна підготовка» для студентів передбачає акцентоване опрацювання творів певного жанрового та стильового спрямування, що відбираються з урахуванням їхньої доцільності та дидактичної обґрунтованості. Важливою складовою є індивідуальний підхід до формування педагогічного репертуару, який здійснюється з урахуванням:

- рівня складності творів (від простих до більш складних);

- різноманітності репертуару, що сприяє формуванню гнучких виконавських навичок;

- узгодженості з навчальною програмою закладів загальної середньої освіти з предмета «Музичне мистецтво», що забезпечує практичну спрямованість підготовки.

Вимоги до навчально-художнього репертуару для кожного здобувача освіти визначаються викладачем з урахуванням того, щоб обрані твори якомога повніше відповідали професійним завданням майбутнього вчителя музичного мистецтва в закладі загальної середньої освіти.

У структурі професійної майстерності майбутнього педагога ключову роль відіграє музично-виконавська інтерпретація твору. Науковці виділяють два основні компоненти, що формують її основу:

- відтворення художнього образу твору, що передбачає точне розкриття авторського задуму;
- індивідуальне бачення виконавця, яке відображає його особистісне сприйняття та творче осмислення музичного матеріалу [4, с.190].

Ефективність виконавської діяльності майбутнього вчителя музичного мистецтва значною мірою залежить від оптимізації блочно-модульної організації інструментально-виконавської підготовки. У процесі розвитку музично-педагогічної освіти сформувалась цілісна система інструментального навчання, орієнтована на підготовку вчителів музичного мистецтва до результативної роботи в закладах загальної середньої освіти. Основною метою цієї системи є формування музичної та духовної культури студентів, а також створення умов для їх творчої самореалізації в художньо-естетичному освітньому процесі. У зв'язку з цим одним із пріоритетних напрямів удосконалення сучасної музично-педагогічної підготовки є підвищення ефективності інструментально-виконавського навчання.

Отже, основи інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва ґрунтуються на розробці та впровадженні технологій, що враховують індивідуальний виконавський стиль студента та його здатність до сугестивного (емоційно-психологічного) впливу на слухацьку аудиторію.

Висновки. У структурі професійної майстерності майбутнього вчителя музичного мистецтва інструментально-виконавська підготовка посідає одне з ключових місць, адже «живе» виконання музики є незамінним і не може бути

повністю відтворене жодними технічними засобами. Учитель музичного мистецтва виступає носієм виконавського мистецтва та виконує важливу місію популяризації класичної й народної музики, тому володіння високим рівнем виконавської культури набуває особливої значущості в сучасних умовах.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Калюжна О. І., Гайдай Л. В. Формування сценічно-виконавських навичок майбутніх педагогів-музикантів. Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди». Додаток 1 до вип. 36, том VII (67) : тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору». Київ: Генезис, 2016. 534 с.
2. Печенюк М. А. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва : монографія / за заг. ред. В. М. Лабунця. Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2020. 240 с.
3. Пен Сіюе. Стан сформованості тембрального слуху майбутніх учителів музичного мистецтва у процесі інструментального навчання. Професіоналізм педагога: теоретичні й методичні аспекти: зб. наук. пр. ДВНЗ «ДДПУ»; гол. ред. проф. Л. Г. Гаврілова. Слов'янськ: ДДПУ, 2020. Вип. 13. С. 237-244.
4. Малахова М. О. Особливості фахової підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва у навчальних народно-інструментальних колективах. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. Київ, 2021. Вип. 79. Том 1. С. 187–192

